

MARIA ŻEMIGALA, *Ogrzewanie piecowe na zamku w Bolesławcu nad Prosną XIV—XVII w.*, Acta Archaeologica Lodziensia, nr. 33, Wrocław, 1987, 97 p. cu 12 fig. în text, 40 pl. și 10 anexe ilustrative.

Preocupările pentru cunoașterea aspectelor materiale ale civilizației medievale și pentru lărgirea, pe această cale, a reconstituirilor istorice, se face în ultimul timp simțită în domenii tot mai diverse. Unul dintre ele este cel al sobelor de cahle ce au mobilat în secolele XIII—XVII interioarele monumentelor — de la modesta casă de lemn a orașeanului și pînă la palatele vîrfurilor ierarhiei sociale — și care, prin numeroasele lor implicații de istorie a tehnicii, istorie a artei și arhitecturii, heraldică și istorie a mentalităților, mijlocesc o privire cuprinzătoare în compartimentele mai puțin luminate de izvoarele scrise.

Pe această linie se înscrie și cartea Mariei Żemigala, rezultat al prelucrării riguroase a unui mare lot de materiale provenind din cercetările arheologice întreprinse în anii 1972—1979 în ruinele castelului de la Bolesławiec pe Proсна și publicate în urmă cu cîteva ani (T. Póklewski [sub. red.], *Zamki Środkowopolskie*, cz. II, *Bolesławiec nad Prosną*, Acta Arch. Lodz, nr. 30, Wrocław, 1982). Castelul și-a avut începuturile într-o cetate de graniță, ridicată pe la 1335 de coroana poloneză la hotarul dintre Polonia Mare și Silezia, transformată și refăcută în cîteva rînduri, pentru ca în secolele XVI—XVII să devină un castel, centru politic-administrativ cu valoare militară redusă. Situaerea izolată în teren a obiectivului asigură apartenența la complex a tuturor materialelor descoperite în săpătură. Izvoarele scrise permit încadrarea cronologică riguroasă a începutului și sfîrșitului (1704) complexului, ca și precizarea datelor și caracterului diferitelor etape succesive de construcție.

În aceste condiții, cele cca 17 000 piese și fragmente de cahle provenind din săpătură, prelucrate sub aspect funcțional, stilistic și cronologic, au putut fi raportate la diferitele spații încălzite ale cetății sau castelului, de pe durata evoluției complexului. Din aceste operații au rezultat peste 40 de sobe din cahle, reconstituite grafic în mai mică sau mai mare măsură, repartizate evolutiv în nouă etape, de la mijlocul sec. XIV și pînă către sfîrșitul sec. XVII. Durata folosirii unei sobe a fost de 40—50 ani în perioadă gotică, pentru ca odată cu Renașterea, lucrările de înlocuire a sobelor vechi să devină mai frecvente, la distanțe de cca 30 ani.

Pentru descoperirile similare din țara noastră, de mare interes sînt cele șase sobe mai vechi de la Bolesławiec, datele două cite două în ultimele decenii ale sec. XIV, la mijlocul sec. XV și în primii ani ai sec. XVI. Analogiile sînt evidente și firești, mai ales cu materialele descoperite în Moldova, chiar dacă nu se poate vorbi de identitatea tiparelor sau de ateliere itinerante comune. Autoarea constată o „uniformizare” a construcțiilor de acest fel în goticul tîrziu și la începuturile Renașterii, care acoperă teritorii întinse, din Europa Centrală și pînă în Moldova. Dincolo de structura sobelor și de perfecționarea continuă a materialelor, explicabilă prin acumulările de experiență, mesajul ideologic al decorului are particularități locale decurgînd din intențiile comanditarului. O răspîndire mai generală par să fi avut în a doua jumătate a sec. XV doar așa-numitele „sobe cavaleresti”, conținînd cu predicție imaginea sfințului Gheorghe și scene de turnir într-un bogat decor gotic tîrziu.

Noutatea demnă de subliniat a cărții Mariei Żemigala constă din reconstituirea metodică a raporturilor dintre monumentul medieval și sobele sale, în sensul stabilirii cubajului încăperilor încălzite și a procentului ocupat de sobe în cadrul respectivului cubaj. Cercetarea arheologică ce a dus la descoperirea acestor materiale, reconstituirea volumetrică a unor sobe și informațiile detaliate de arhivă datînd din secolele XVI—XVII referitoare la monument, permit sub acest aspect concluzii interesante. Astfel, în marea „sală a cavalerilor” construită la sfîrșitul sec. XIV de către Ladislau de Oppeln (Władysław Opolczyk) — stăpînul de atunci al cetății — și care avea cubajul de cca 558 m³, au funcționat simultan două sobe cu înălțimea în jur de 3 m și al căror cubaj total a fost de cca 6 m³, iar corpurile de încălzit instalate acolo la începutul sec. XVI vădesc creșterea raportului dintre sobe și spațiile încălzite. Raporturi volumetriche asemănătoare constatăm la sfîrșitul sec. XV la Suceava în „casa domniei” din preajma cetății de scaun, între cubajul de cca 8—900 m³ al sălii mari și cel al sobei monumentale ale cărei cahle s-au găsit în molozul de pe fundul pivniței și care a putut fi reconstituită ca avînd înălțimea de cca 3,80 m (R. Popa,

Monica Mărgineanu-Carstoiu, *Mărituri de civilizație medievală românească*, București, 1979). Autoarea cărții de care ne ocupăm stă în aceste zone ale Europei Centrale și răsăritene, din care au făcut parte și țările române. Acest mod de abordare a cercetării istorice și arheologice, în cadrul cultivării Institutului de Istoria Culturii materiale al Academiei Poloneze de Științe și-a câștigat reale merite, se cuvine a fi citit mai bine cunoscut și folosit ca exemplu demn de urmat.

Este un aspect deloc neglijabil reflectând și aceea a spațiilor în care acestea se aflau. metric dintr-o mărime corespunzătoare de înălțime Bolshawec pe Prosa, cit și a raportului volumetric în cuprinsul complexului medieval de la XVII alți a procentului spațiilor înclizite cu sobe în cuprinsul complexului medieval de la Bolshawec pe Prosa, cit și a raportului volumetric dintr-o mărime corespunzătoare de înălțime și aceea a spațiilor în care acestea se aflau. Este un aspect deloc neglijabil reflectând

Radu Popa

ABREVIERI

AA	Archäologischer Anzeiger Berlin.
ActaMN	Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca
ActaMP	Acta Musei Porolissensis, Zalău.
Arch Ert	Archaeologiai Feltető, Budapest.
ArchRozhli	Archeologické Rozhledy, Praga.
ATB	Analele Universității. București.
BCCSP	Holleino del Centro comune di studi preistorici, Capo di Ponte.
BerlIGK	Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen archäologischen Instituts, Frankfurt am Main.
CercetArh	Cercetări arheologice, București.
CercetIst	Cercetări istorice, Iași.
CN	Cercetări numismatice București.
Dacia	Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, București.
Dacia, N.S.	Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București.
DMI	Dirrecția monumentelor istorice.
JahrRGZM	Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz.
Közlemenyek	<i>Közlemenyek az Erdély nemzeti Múzeumából</i> , Cluj.
MemAntiq	Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț.
MIA	Materiali i issledovaniia po arheologii, Moscovia.
PBF	Prähistorische Bronzefunde Europas, München.
PZ	Prähistorische Zeitschrift, Berlin.
SCIV(A)	Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie), București.
SlovArch	Slovenska Archeologija, Nitra.
SComSalu Mare	Studii și comunicări, Satu Mare.